

გერმანიის საიმპერიო საარჩევნო სისტემა 1356 წლის „ოქროს ბულის“ მიხედვით

საკვანძო სიტყვები: გერმანია, საღვთო რომის იმპერია, ოქროს ბულა, კურფიურსტთა კოლეგია, საიმპერიო არჩევნები, სეკულარიზმი

Keywords: Germany, Holy Roman Empire, Golden Bull, college of prince-electors, imperial elections, secularism

შუა საუკუნეების განმავლობაში გერმანიამ ვერაფრით მოახერხა გაერთიანება (ცენტრალიზაცია), რასაც სხვადასხვა მიზეზი განაპირობებდა. გამოვარჩევდით ორ საყურადღებო ფაქტორს: იმპერია მუდმივად ცდილობდა იტალიაში პოზიციების განმტკიცებას და პაპის ოლქს იმპერიულ სამფლობელოთა შორის მომწყვდევს საფრთხეს უქმნიდა, რის გამოც იმპერატორთან რომის ეკლესიის დაპირისპირება არ სრულდებოდა (Denley 2001: 239). პარალელურად გრძელდებოდა გერმანელ მთავართა თვითნებობაც, რამაც პიკს მიაღწია 1254 წელს, როდესაც რომთან დამარცხებულ ჰოჰენშტაუფენთა დინასტიას წერტილი დაესვა და უმეფობის ხანა (1254-1273) დაიწყო (ხუბაშვილი 2005: 290-291). შედეგად, XIII-XIV საუკუნეებში გერმანია საბოლოოდ დაქუცმაცდა ერთმანეთისაგან აბსოლუტურად დამოუკიდებელ ტერიტორიულ სამთავროებად (საჰერცოგოებად, სამარკგრაფოებად, საარქიეპისკოპოსოებად, საეპისკოპოსოებად და ა. შ.). ამასთან, ჯერ კიდევ უმეფობის ხანამდე, როგორც ჩანს, XII საუკუნის ბოლოს, არისტოკრატias გამოეყო ვიწრო ჯგუფი – კურფიურსტები – რამდენიმე ამომრჩეველი მთავარი საერო და სასულიერო წოდებიდან. მათ, ფაქტობრივად, იმპერატორის არჩევის მონოპოლიზება მოახერხეს და უმეფობის ხანიდან მოყოლებული მთელი პოლიტიკური ძალაუფლებაც გადაიბარეს, თუმცა „ოქროს ბულამდე“ კურფიურსტთა პოზიციები იურიდიულად არ იყო განმტკიცებული (Курфюрсты 2016; გარიშვილი, ხოფერია 2014: 418, 420).

გერმანიის მთავრები დაუსრულებლად ებრძოდნენ ერთმანეთს. კურფიურსტები ცდილობდნენ, რაც შეიძლება სუსტი ფიგურა აეყვანათ ტახტზე და თუკი იმედი არ გამართლდებოდა, ჩამოეშორებინათ (Смирин 1977: 293). XIV საუკუნის დამდეგიდან კონფლიქტი გამწვავდა და კურფიურსტთა ხმების გაყოფის შედეგად ორი პირი აირჩა ხელმწიფედ (ხმათა

უმრავლესობის პრინციპი ამ დროს არც არსებობდა და ეს გაუგებრობას იწვევდა) (Germany, Constitutional conflicts... 2022). ამ პერიოდიდან მოყოლებული გერმანიის იმპერატორებად ლუქსემბურგის დინასტიის წარმომადგენლები ხდებოდნენ. ჩეხეთის (ბოჰემიის) სამეფო გვართან დანათესავების გზით, ლუქსემბურგებმა ამ მხარეშიც მოიკიდეს ფეხი (გეთიაშვილი 2005: 425-426). მათი დინასტიის ყველაზე გამოჩენილი წარმომადგენელი იყო ჩეხეთის მეფე და გერმანიის იმპერატორი კარლ IV (1346-1378). სწორედ კარლმა მიიღო 1356 წელს „ოქროს ბულა“¹, რომლითაც არსებული პოლიტიკური მდგომარეობა გაფორმდა. 1355 წელს კარლი რომში იმპერატორად ეკურთხა და იგი აღიარეს არა მხოლოდ მთავრებმა, არამედ პაპმაც, რაც 1237 წლის შემდეგ აღარ მომხდარა (Николаева 2008: 156).

რომიდან დაბრუნებიდან მალევე იგი საკანონმდებლო საქმიანობას შეუდგა. ბულა ნაწილ-ნაწილ შემუშავდა ნიურნბერგისა (1355) და მეცის (1356) სეიმებზე. იგი იყო შესრულებული ლათინურ ენაზე და შედგებოდა 31 მუხლისგან. საკუთარი შინაარსით აქტმა, პრაქტიკულად, იურიდიულად (კონსტიტუციურად) გააფორმა გერმანიის პოლიტიკური დაქუცმაცებულობა. ერთ-ერთი ძირითადი საკითხი, რომელსაც ბულა ეხებოდა, იმპერატორის არჩევა იყო (Hlaváček 2000: 553-554; გეთიაშვილი 2005: 428-429).

იმპერატორის არჩევის საკითხი ოდითგანვე პრობლემური იყო, რაც უცნაური სულაც არაა: ცხადია, დიდებულებს სურვილი ექნებოდათ, ტახტზე ყოფილიყო ის, ვინც მათ მეტ გასაქანს მისცემდა. გარდა ამისა, შემოდიოდა რომის პაპის ინტერესიც. XII საუკუნის მიწურულს დიდი კრიზისი დადგა, როცა პოზიციათა გაყოფის შედეგად, ერთდროულად ორი კანდიდატი აირჩა გერმანიის მეფედ – ფილიპ შვაბიელი და ოტო IV (Denley 2001: 236). პრობლემის დარეგულირება სცადა პაპმა ინოკენტი III-მ ტრაქტატ „Venerabilem“-ში („პატივსაცემი“) (1202). ამ დოკუმენტის მე-3 პუნქტში ვკითხულობთ: „ვალღარებთ... იმ მთავართა, რომლებსაც სამართლითა და უძველესი ჩვეულებით ეს უდავოდ ეხებათ, უფლებასა და ძალაუფლებას, აირჩიონ მეფე, რომელიც, მოგვიანებით, უნდა გახდეს იმპერატორი; მით უმეტეს, რომ ამგვარი უფლება და ძალაუფლება

¹ „ოქროს ბულას“ (ლათ. Bulla – ბუშტი, ბურთი, ბეჭედი) – ლითონის ბეჭედი, რომლითაც ამაგრებდნენ, ჩვეულებრივ, მეფის, პაპის, იმპერატორის აქტს, რომელსაც ასევე ბულა ეწოდებოდა. განსაკუთრებული მნიშვნელობის საიმპერატორო თუ სამეფო აქტს ოქროს ბეჭედს არტყამდნენ, რასთან დაკავშირებითაც გაჩნდა „ოქროს ბულის“ სახელწოდება.

მათ ერგოთ მოციქულთა ტახტისგან, რომელმაც რომის იმპერია გადასცა ბერძენთაგან გერმანელებს, დიდებულ კარლს“ (Декретахий „VENERABILEM“... 1961: 428-429). აღნიშნული ციტატიდან ვასკვნით ორ საყურადღებო გარემოებას: 1. პაპი აღიარებს გარკვეულ ამომრჩეველ მთავართა უფლებამოსილებასა და ამ უფლებამოსილების საეკლესიო საფუძველს; 2. პაპი მიიჩნევს, რომ სამოციქულო ტახტი (პაპი) არის შემოქმედი გერმანიის იმპერიისა, მან გადასცა იგი კარლოს დიდს. სწორედ ამიტომ, პაპი აცხადებს, რომ მას, როგორც გვირგვინის დამდგმელს, აქვს უფლება, ჩაერიოს პიროვნების შერჩევაში და არ აკურთხოს არჩეული პირი, რომელიც მისთვის არ არის მისაღები (მაგალითად, იმ მიზეზით, რომ იგი ტირანია, მწვალებელია, ჭკუასუსტი და სხვა) (მე-4 პ.). ამასთან, ხმათა გაყოფის შემთხვევაშიც, პაპი იტოვებდა უფლებას, მხარი დაეჭირა კონკრეტული კანდიდატისთვის (მე-6 პ.) (იქვე 1961: 429-430). პრაქტიკულად, ეს იყო „ორი მახვილის თეორიის“ გრიგორიანული ინტერპრეტაცია, რომლის მიხედვითაც, მეფეზე ძალაუფლება პაპის გავლით გადადიოდა (Wilson 2016: 65). საერთო ჯამში, ვხედავთ, რომ ბოლო სიტყვა ეკუთვნოდა პაპს, მას ეპყრა ერთგვარი ვეტო, რაც, ისევ და ისევ, მრავალსაუკუნოვან დავაში რიგითი გამოვლინება იყო რომის ეკლესიის პოზიციისა – მდგარიყო საერო ხელისუფლებაზე მაღლა: პაპი ხაზს უსვამდა საკუთარი ძალაუფლების უზენაესობასა და ხელშეუვალობას (გავიხსენოთ ჰაინრიხ IV-ის მაგალითი). ამასთან, ნათელი ხდება ისიც, რომ აქამდე არ არსებობდა რეგულაცია, რომელიც მოაწესრიგებდა ვითარებას ხმათა გაყოფის შემთხვევაში.

კურფიურსტების ოდენობა თავდაპირველად არ იყო ზუსტი. ჩვეულებრივ, ამომრჩეველ მთავრებში შედიოდა 3 სასულიერო (მაინცის, ტრირის, კელნის არქიეპისკოპოსები) და 3-4 საერო მთავარი. XIII საუკუნის შუახანებში გამწვავდა დავა საერო მთავართა თაობაზე. ადგილზე პრეტენზია ჰქონდათ საქსონიის ჰერცოგს, ბრანდენბურგის მარკგრაფს, ჩეხეთის მეფესა და რაინის პფალცგრაფს. განსაკუთრებით პრობლემური იყო ჩეხეთის მეფის ხმის უფლება. კურფიურსტებში თავის დასამკვიდრებლად იბრძოდა ბავარიის ჰერცოგიც (Kopeцкий 1961: 408). საყურადღებოა, რომ პირველად კურფიურსტებს უშუალოდ ახსენებს „საქსონიის სარკე“¹ (Курфюрсты 2016). კერძოდ, „ლანდრეხტის“ მესამე წიგნის

¹ „საქსონიის სარკე“ გერმანული სამართლის ძეგლია, რომელიც XIII საუკუნის I ნახევარში შეიქმნა და ლანდებისა (მიწებისა) და ლენურ ურთიერთობებს აწესრიგებდა (შესაბამისად, იყოფოდა ორ ნაწილად – ლანდრეხტად და ლენრეხტად). იგი შეიცავდა როგორც ჩვეულებითი, ისე

57-ე (II) მუხლში დადგენილია ხმის მიცემის თანმიმდევრობა იმპერატორის არჩევნებზე: 1. მაინცის არქიეპისკოპოსი; 2. ტრირისა; 3. კელნისა; 4. რაინის პფალცგრაფი; 5. საქსონიის ჰერცოგი; 6. ბრანდენბურგის მარკგრაფი. პირდაპირ ეთითება, რომ ბოჰემიის მეფე გამოთიშულია ხმის მიცემას, ვინაიდან „გერმანელი არ არის“ (სინამდვილეში ეს იყო შურისძიება მისი პოლიტიკური პოზიციის გამო) (Саксонское Зеркало 1985: 103). მაშასადამე, ამ დროისთვის უკვე პირველად იკვეთება მინიმალური მოწესრიგება ხმის მიცემისა, რაც გარდაუვალი აღმოჩნდა. ამომრჩევლებში დომინირებს სასულიერო წოდება, რაც, ვფიქრობთ, ეკლესიის გავლენის გამოხატულება უნდა იყოს. ყველა კურფიურსტის მონაწილეობით პირველი არჩევნები 1257 წელს ჩატარდა (Бойцов 1989: 29).

XIV საუკუნე ისევ დაძაბულობებით დაიწყო: 1314 წელს კიდევ ერთი ორმაგი არჩევნები ჩატარდა (ფაქტია, რომ ძალიან რთული იყო იმპერატორის ასარჩევად ერთსულოვანი მხარდაჭერის მიღება) და ერთ-ერთ მონარქად ლუდვიგ ბავარიელი აირჩა, რომელიც პაპმა არ ცნო, რაც მიუღებელი იყო ლუდვიგისთვის. საბოლოოდ, იგი 1324 წელს განკვეთეს, ხოლო 1338 წელს ლუდვიგ ბავარიელის მხარდასაჭერად გამართულ რენზეს კრებაზე (Canning 1991: 343-344) (რომელშიც, სხვათა შორის, მონაწილეობდა 6 კურფიურსტი, ჩეხეთის მეფის გარეშე) (Курфюрсты 2016), დადგინდა, რომ მეფე აირჩეოდა, სულ ცოტა, ხმათა უმრავლესობით, ამასთან, იგი ფლობდა სრულ საიმპერიო ძალაუფლებას, პაპის დასტურის გარეშეც (Резолюция в Пензе... 1961: 434). ყველაფერი კიდევ ერთხელ დამტკიცდა და დაგვირგვინდა ლუდვიგის იმავე წლის მანიფესტით, რომლითაც მან განაცხადა, რომ „იმპერატორი მართოდენ მათ მიერ არჩევის ძალით, რომლებსაც არჩევა მართებთ, ხდება ჭეშმარიტი იმპერატორი და არ საჭიროებს არავის დამტკიცებას ან მოწონებას...“, „რაკი ვინმე არჩეულია კურფიურსტების მიმართ ერთხმად ან უმრავლესობით იმპერატორად... იგი მაშინვე, მართოდენ არჩევის ძალით, აღიარებულ და წოდებულ უნდა იქნას ჭეშმარიტ მეფედ და რომის იმპერატორად“ (ლუდვიგ ბავარიელის მანიფესტი... 1962: 460-461). უდავოდ, ეს იყო მეტად გამბედავი, პრინციპული გადაწყვეტილება იმპერატორისა და მისი მხარდამჭერების მხრიდან, მან ნათლად და მკაფიოდ დაუმსხვრია რომის პაპს ყველა ამბიციის, მკაცრი წითელი ხაზი გაუვლო მას (ამასთან, არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ პაპის ავტორიტეტი ამ დროისთვის შე-

სუსტებულია,¹ მონარქმა შესანიშნავად ისარგებლა მომენტიტ). ვხედავთ, რომ იმპერატორის სტატუსისა და ძალაუფლების მოპოვების ერთადერთ გზად იცნობოდა მხოლოდ კურფიურსტების მიერ არჩევა, ამასთან, რენზეს კრებიდან მოყოლებული, უკვე არსებობდა საარჩევნო მინიმუმი – ხმათა უმრავლესობა. თუმცა, როგორც მანიფესტიდან ჩანს, ეს სულაც არ ლახავდა იმპერატორის ხელისუფლების ღვთიური წყაროს იდეას, მაშინ, როცა მანიფესტი, აშკარად, იცავდა სახელმწიფოს სეკულარულობას და გამოხატავდა ეკლესიისგან მისი განცალკევების მცდელობას (ლუდვიგ ბავარიელის მანიფესტი... 1962: 460).

უნდა ითქვას, რომ მონარქი პაპთან ბრძოლაში მარტო არ იყო. იმდროინდელი პოლიტიკური აზროვნება ასევე მოცული იყო ანტიპაპური განწყობით. იმპერატორის ხელისუფლების საკითხზე ამ ტიპის მოსაზრებებს აფიქსირებდნენ ისეთი ცნობილი პიროვნებები, როგორებიც არიან დანტე ალიგიერი და მარსილიო პადუელი² (English 2005: 32-33; 477). სასულიერო პირთა მიერ იმპერატორის კურთხევის თაობაზე მარსილიო პადუელის „მშვიდობის დამცველში“ (1324) ვკითხულობთ, რომ „ასეთი სახის საზეიმო რიტუალები არ გადასცემენ ძალაუფლებას, უბრალოდ, გამოკვეთენ უკვე მიღებულ ან მინიჭებულ ძალაუფლებას“, აგრეთვე, იგი, უდავოდ, სწორად ასაბუთებს, როცა ხაზს უსვამს, რომ ერთ პირზე (პაპზე) რომ იყოს ყველაფერი დამოკიდებული, ამომრჩევლები არც კი იარსებებდნენ (Из „Защитника мира“... 1961: 437-438). დანტეც საკუთარ ნაწარმოებში, სახელწოდებით „მონარქიის შესახებ“, ანვითარებს მსჯელობას, რომ ერთადერთი კანონიერი პოლიტიკური ძალაუფლება იმპერატორია და მას ეკლესიაც უნდა ემორჩილებოდეს (Ryan 2013: 266).

საბოლოოდ, კარლ IV-ის გამეფებამდე, შემდეგი ვითარება გვქონდა:

პაპი ყოველმხრივ გამოძევებულია იმპერატორის ხელისუფლების დამტკიცება-არჩევის საკითხში;

იმპერატორის ასარჩევად საკმარისია კურფიურსტთა უმრავლესობა, ამასთან, არ გვაქვს რეგულაცია, რომელიც გადაწყვეტს, რა მოხდება, თუკი ვერ მიიღწევა ეს მინიმალური ზღვარი (პაპი, როგორც ვიცით, ვერ ჩაერევა);

კურფიურსტთა ოდენობა მაინც სადავოა, ბოჰემიის მეფე კი რჩება

1 ეს არის „ავინიონის ტყვეობის“ პერიოდი (1309-1377), როცა პაპმა ადგილსამყოფელი შეიცვალა და საფრანგეთის გავლენის ქვეშ მოექცა.

2 მარსილიო პადუელი (1275/80-1343) იყო იტალიელი პოლიტიკური თეორეტიკოსი, რომელიც ცხარედ ეწინააღმდეგებოდა პაპს. „მშვიდობის დამცველის“ გამოქვეყნების შემდეგ იგი ეკლესიიდან განკვეთეს კიდევ.

არჩევნების მიღმა.

მიუხედავად ყველაფრისა, ეკლესია მაინც რჩებოდა ანგარიშგასაწევ ძალად, ვინაიდან მისი გავლენიანი წარმომადგენლები (სამი არქიეპისკოპოსი) მნიშვნელოვან წილს შეადგენდნენ კურფიურსტთა შორის, მათთან დაძაბული ურთიერთობა კი კარგს არაფერს უქადდა ხელმწიფეს. მეტიც, სწორედ პაპის ინიციატივით ჩატარდა 1346 წლის არჩევნები, რომელშიც ხუთი მთავარი მონაწილეობდა და ანტიმეფე გახდა კარლ IV, ლუდვიგის საპირწონედ. როგორც ჩანს, ამ პროცესში ტრიირის არქიეპისკოპოსის როლი იმდენად დიდი იყო, რომ იგი მთელი 10 წლის განმავლობაში კარლის ერთ-ერთ უახლოეს მრჩევლად გამოდიოდა (ჯერ კიდევ არჩევამდე მან გარკვეული პრივილეგიები უბოძა ამ პირს (Гордейчук 2017: 109; Wilson 2016: 725, 389), შესაბამისად, შეგვიძლია ვიფიქროთ, რომ კარლმა გონივრულად გათვალა ხელისუფლებაში მოსვლის გზა და შეიმზადა ნიადაგი.

პაპთან ურთიერთობაშიც, როგორც ჩანს, კარლი იყო ფრთხილი: უპირველესად, როგორც აღვნიშნეთ, მას გვირგვინი სწორედ რომის პაპმა დაადგა, რაც კარლის მხრიდან მისი უფლების აღიარებად უნდა მივიჩნიოთ. საყურადღებოა, აგრეთვე, ის ფაქტიც, რომ კარლი პაპთან შეთანხმებისამებრ მოიქცა და კორონაციასთან დაკავშირებით ერთ დღეზე მეტხანს არ გაჩერებულა რომში (Canning 1991: 344). ამით, როგორც ჩანს, გამოიხატა, რომ იმპერატორს არ ჰქონდა რომსა და იტალიაზე რეალური ბატონობის პრეტენზია. მიუხედავად ამისა, როგორც ვხედავთ, „ოქროს ბულის“ მიღების მომენტისთვის ეკლესია (უპირველესად, პაპი) მაინც აღარ იყო ისეთი ძლიერი ფიგურა, როგორსაც საერო ხელისუფლებაზე უპირობო ბატონობის ამბიცია ექნებოდა (როგორც, ვთქვათ, კლიუნიურ-გრიგორიანულ ეპოქაში).

ახლა კი შევუდგეთ იმის განხილვას, თუ როგორ მოაწესრიგა 1356 წლის აქტით იმპერატორმა კარლმა ხელმწიფის არჩევის პრობლემა. საყურადღებოა, რომ „ოქროს ბულაში“ მკაფიოდ იგრძნობა, თუ რაოდენ სერიოზულად ეკიდებოდნენ მონარქის არჩევის საკითხს. ამასთან, ზოგადად, შუა საუკუნეებში მონარქის არჩევითობას ბევრი მხარდამჭერი ჰყავდა, იგი მიაჩნდათ საღვთო (*ius divinum*) და ბუნებითი სამართლის (*ius naturale*) შესაბამისად (Gierke 1900: 42). „ოქროს ბულაში“ არაერთხელაა ნახსენები, რომ ცალკეული პროცედურები ეყრდნობა ტრადიციებს, ჩვეულებებს („ოქროს ბულის“ 1.1 მუხლი). არჩევნების ადგილიც მსგავსი (ჩვეულებითი) მიდგომით განისაზღვრა: ეს იყო ფრანკფურტი,

თუმცა პირველადი კორონაცია ტარდებოდა აახენში, პირველი საიმპეროო სხდომა – ნიურნბერგში (მე-9 მუხლი) (The Golden Bull... 1903: 222, 259).

უნდა ითქვას, რომ „ოქროს ბულით“ არჩევნები მაღალ დონეზე წესრიგდება. უპირველესად, ბულაში განსაზღვრულია მაინცის არქიეპისკოპოსის მოვალეობა, იმპერატორის გარდაცვალების შეტყობიდან 1 თვის ვადაში წერილობით ეცნობებინა კურფიურსტთათვის ამბავი და მოეწვია ისინი არჩევნებზე იმ თარიღის მითითებით, რომლიდანაც 3 თვის ვადაში ევალებოდათ ფრანკფურტში გამოცხადება. მეტიც, აქტი იმასაც ითვალისწინებს, თუ რა ხდება, როცა რაიმე მიზეზით პასუხისმგებელი პირი დაარღვევდა თავის ვალდებულებას: 3 თვის ვადაში ამომრჩევლები უნდა შეკრებილიყვნენ თავიანთი ნებით (1.15-16 მუხლი) (იქვე 1903: 226-227), რაც, გამორიცხავდა პროცესის ზედმეტად დაყოვნებას. საყურადღებოა, რომ ბულაში მოსაწვევის ნიმუშიც არის წარმოდგენილი, სადაც ადრესატი გაფრთხილებულია საკუთარი უფლება-მოვალეობების შესახებ (მოკლედ) (მე-18 მუხლი) (იქვე 1903: 247).

არჩევნებზე სავალდებულო იყო კანდიდატისა და კურფიურსტების გამოცხადება (წარმომადგენლის სახით მაინც) (1.1 მუხლი) (The Golden Bull... 1903: 222). შესაბამისად, ვასკვნიტ, რომ არ დაიშვებოდა აბსენტიზმი: პირს არ შეეძლო თავის არიდება და პროცესზე გამოუცხადებლობა. დაგვიანებული ამომრჩეველი დაიშვებოდა არჩევნების დამთავრებამდე, თუმცა ზუსტად იმ სტადიაზე, რომლის დროსაც მოვიდა (2.4 მუხლი) (იქვე: 230), სპეციალურად მისთვის, უკვე განვლილ საფეხურებს თავიდან არ გაივლიდნენ. არჩევნებზე გამოუცხადებლობა ან ადგილის დატოვება (წარმომადგენლობითი ინსტიტუტით სარგებლობის გარეშე) საარჩევნო ხმის დაკარგვას იწვევდა, თუმცა მხოლოდ ერთჯერადად (1.18 მუხლი) (The Golden Bull... 1903: 227-228).

აქტი გონივრულად უდგება იმ საკითხს, რომ სავალდებულო გამოცხადების წესი ადვილი დასაცავი ვერ იქნებოდა. შესაძლოა, გამორჩენილიყო რაიმე სახის საპატიო მიზეზი, რომლის გამოც კურფიურსტი ვერ შეძლებდა დასწრებას. სწორედ ამისათვის „ოქროს ბულა“ ამომრჩეველი მთავრებისთვის ითვალისწინებს ერთ ძალზე პრაქტიკულ და უძველეს ინსტიტუტს – წარმომადგენლობას. მოცემულია მინდობილობის ნიმუშიც, რომლითაც კურფიურსტი შერჩეულ პირებს ანიჭებდა სრულ უფლებამოსილებას, ჩაენაცვლებინათ იგი არჩევნებზე და გამოევლინათ ნება (მე-19 მუხლი) (იქვე: 248-249). განსაზღვრულია მინდობი-

ლობის ფორმაც: ეს იქნებოდა წერილი დალუქული ბეჭდით. აქვე ყურადღება უნდა გავამახვილოთ იმაზე, რომ აქტში წარმომადგენელი ხან მხოლოდით, ხან მრავლობით რიცხვში მოიხსენიება (1.18 მუხლი) (იქვე: 227-228). მინდობილობის ნიმუშში ორი ცარიელი სივრცეა გამოყოფილი მინდობილ პირთა სახელებისათვის („და“ კავშირით), შემდგომში კი ნახსენებია ერთი ან მეტი უფლებამოსილი პირის არსებობა (მე-19 მუხლი) (იქვე: 248). ეს აშკარას ხდის, რომ წარმომადგენლობა ერთი ადამიანით არ შემოიფარგლებოდა. ბულაში ვკითხულობთ: „აღჭურვეთ ისინი და ყოველი მათგანი, სრულად, ყველა უფლებით... ისე, რომ იმის მდგომარეობა, ვინც მოქმედებს კონკრეტულ მომენტში, არ იყოს უკეთესი, ვიდრე მეორისა, მაგრამ, რაც ერთმა დაიწყო, შესაძლებელია... კანონიერად შეწყვიტოს მეორემ“. აქედან ცხადი ხდება, რომ თითოეულ წარმომადგენელს შეეძლო ქმედების დამოუკიდებლად და სრულად განხორციელება, თუმცა მეორეს ჰქონდა ჩარევის უფლება, თუკი არსებობდა სათანადო საფუძველი. რაც შეეხება წარმომადგენლობის ვინაობას, როგორც ბულიდან ჩანს (29-ე მუხლი), იგი ნებისმიერი „ღირსებისა თუ რანგის“ პირი შეიძლებოდა ყოფილიყო. ამასთან, ვხედავთ მხოლოდ ერთ ასპექტს, რომელშიც შეზღუდული იყო მინდობილი პირი, მიუხედავად იმისა, რომ სრულ უფლებამოსილებას ფლობდა – მას არ ჰქონდა იმ ადგილას (თუნდაც მაგიდასთან) დაჯდომის უფლება, რომელიც მარწმუნებლისთვის იყო გამოყოფილი (იქვე: 259).

არჩევნებზე მიმავალ (ან უკან მომავალ) კურფიურსტებს (ან წარმომადგენლებს) წინ არავითარი დაბრკოლება არ უნდა შეხვედროდათ, პირიქით, სხვა კურფიურსტს, კეთილსინდისიერების, კეთილმოპყრობის დაცვით, კოლეგის დელეგაცია უნდა გაეტარებინა საკუთარ ტერიტორიებზე და გაეყოლებინა ესკორტიც (მსგავსი ვალდებულება ჰქონდა ყველა სხვა მთავარს, ფეოდალს, მოქალაქეს, გილდიას). ნებისმიერი კონფლიქტი, მტრობა, წყენა, გვერდით უნდა გადაედო ყველას, კურფიურსტების ჩათვლით. შემუშავებულ ნორმათა დამრღვევი ან დაუმორჩილებელი (მით უმეტეს, რომ სავალდებულო იყო წერილობითა და ფიცით დადასტურება, რომ შეასრულებდნენ პირობებს) ისჯებოდა ყველა უფლება-პრივილეგიისა და ქონება-სამფლობელოს დაკარგვით. კურფიურსტის შემთხვევაში, სასჯელი, ვფიქრობთ, ლოგიკურად ივრცობოდა – იგი გამოეთიშებოდა ამომრჩეველთა კოლეგიას (შესაბამისად, კარგავდა ხმასა და ყველა პრივილეგიას) (1.1-6 მუხლი) (იქვე: 222-225). ნებისმიერი ამომრჩეველი მთავრისთვის, რომელიც ამდენი ხანი

იბრძოდა საკუთარი მდგომარეობისა და ადგილის განსამტკიცებლად, უდავოდ, უარეს სასჯელს ვერც კი მოიფიქრებდნენ.

ზემოთ განხილული ნორმებიდან იკვეთება, რომ ყველანაირად უნდა ყოფილიყო გარანტირებული არჩევნების მოწესრიგებულად ჩატარება, ექსცესების გარეშე. სახელმწიფო ინტერესი იყო უზენაესი და მას უნდა გადაეფარა ნებისმიერი სუბიექტური დაბრკოლება, რომელიც საუკუნეთა განმავლობაში ასვამდა დაღს იმპერიას. ყველას უნდა ეცა პატივი ერთმანეთისა და საარჩევნო პროცესისთვის, ამასთან, როგორც აქტში ვხედავთ, წესრიგის უზრუნველსაყოფ სუბიექტურ საშუალებებად მიიჩნეოდა სასჯელის შიში (1.4 მუხლი) და ფიცი (1.5 მუხლი) (იქვე: 224) (საყურადღებოა, რომ წესების დარღვევა ფიცის გატეხას უდრიდა (მაგ., 1.1 მუხლი) (იქვე: 222).

გადაადგილებისას ესკორტის ყოლა ნებაყოფლობითი იყო. ბულაში ვკითხულობთ: „ყოველმა კურფიურსტმა, რომელსაც მოესურვება ასეთი თანხლება“, წინასწარ უნდა შეატყობინოს ამის თაობაზე, მარშრუტის მითითებით, რათა სათანადო პირებმა მოასწრონ ყველაფრის ჯეროვნად ორგანიზება (1.13 მუხლი) (იქვე: 226). რა თქმა უნდა, უარი არ დაიშვებოდა, ვინაიდან ეს იყო ვალდებულება, რომლის დარღვევაც პასუხისმგებლობას იწვევდა.

ფრანკფურტში შესვლისას ერთ კურფიურსტზე 200-ზე მეტი მხედრის თანხლება არ დაიშვებოდა (1.17 მუხლი). აქაური მოქალაქეები ბიბლიაზე ფიცს დებდნენ, რომ დაიცავდნენ კურფიურსტებს თავდასხმისგან, მათ შორის, ერთმანეთისგან (1.19 მუხლი) (The Golden Bull... 1903: 227-228).

ფრანკფურტში ჩასვლიდან მეორე დღესვე, კურფიურსტების ინიციატივითა და თანდასწრებით, წმ. ბართლომე მოციქულის ეკლესიაში უნდა ჩატარებულიყო მესა, ემღერათ საგალობელი, რათა „თავად სულიწმიდას გაენათეებინა მათი გულები... რათა... აერჩიათ სამართლიანი, კეთილი და სასარგებლო ადამიანი რომაელთა მეფედ და მომავალ იმპერატორად და ქრისტეს ხალხის დამცველად“ (2.1 მუხლი) (იქვე: 229). აღნიშნული იმის დასტურად უნდა აღვიქვათ, რომ კურფიურსტები ღვთის ნების გამტარი იყვნენ და სწორედ ამგვარად მოდიოდა ხელისუფლებაში მეფე (იმპერატორი). ეკლესიაშივე კურფიურსტები იფიცებოდნენ, რომ მათი არჩევანი (უნდა აერჩიათ „შესაფერისი“ პირი, საკუთარი გონიერებისა და გამჭრიახობის ფარგლებში) იქნებოდა მიუკერძოებელი (მოსყიდვის, გარიგების გარეშე), იგი უნდა დაჰყრდნობოდა იმ რწმენას, რომელიც მათ „აკავშირებდა ღმერთსა და საღვთო

რომის იმპერიასთან“ (2.2 მუხლი) (იქვე: 229-230). მაშასადამე, კიდევ ერთხელ იკვეთება, თუ როგორი პასუხისმგებლობა ეკისრებოდათ კურფიურსტებს, ამასთან, ეს იყო პასუხისმგებლობა არა მხოლოდ ღვთის, არამედ თავად სახელმწიფოს წინაშეც. აუცილებლად უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ შუა საუკუნეებში ამ პერიოდისთვის უკვე შეიმჩნევა სახალხო სუვერენიტეტის გამოვლინებებიც და ლეოპოლდ ფონ ბაბენბერგმა,¹ პირველმა გააჟღერა, რომ კურფიურსტები (უპირველესად, იმპერატორის არჩევისას) იყვნენ ხალხის წარმომადგენლები (Gierke 1900: 66). მართალია, ასეთი რამ არჩევნებთან დაკავშირებით „ოქროს ბულაში“ პირდაპირ არ იკითხება, თუმცა, მის უკანასკნელ მუხლში ნახსენებია, რომ კურფიურსტები იმპერიას ეხმარებოდნენ იქ მოსახლე სხვადასხვა ხალხის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებაში (The Golden Bull... 1903: 261), რაც, შესაძლოა, მიუთითებდეს ბაბენბერგის ნააზრევის საფუძვლიანობაზე. საყურადღებოა, რომ არჩევითობის გაგებაც იმ დროს სხვაგვარი იყო. თანამედროვე მიდგომით, არჩევნები ხელისუფლების მბოჭავი და პასუხისმგებლობის დამკისრებელი საშუალებაა, ხოლო, მარსილიო პადუელის აზრით („მშვიდობის დამცველი“), ეს იყო იმის უზრუნველსაყოფი მექანიზმი, რომ მმართველი იქნებოდა ბრძენი (Ryan 2013: 276). ბულაშიც ამგვარ აქცენტებს ვამჩნევთ: უნდა არჩეულიყო სათანადო პიროვნული თვისებების მქონე იმპერატორი, ლიდერი, თუმცა, ეს არ გამორიცხავდა იმას, რომ მას პასუხი მოეთხოვებოდა ამომრჩევლებისა და სახელმწიფოს წინაშეც.

ბულამ პასიური საარჩევნო უფლების მქონე პირთა წრე ჩაკეტა – იგი უნდა ყოფილიყო ერთ-ერთი კურფიურსტთაგანი (2.5 მუხლი) (The Golden Bull... 1903: 231). ასეთი გზით, კურფიურსტები, პრაქტიკულად, საკუთარ პოზიციებსა და უსაფრთხოებას უზრუნველყოფდნენ. შეიკვეცებოდა იმ პირთა რიცხვი, რომლებსაც ექნებოდათ პრეტენზია იმპერატორობაზე, ეს კი, რა თქმა უნდა, ნაკლებ დავასაც გამოიწვევდა კანდიდატთან დაკავშირებით. მცირდებოდა ალბათობა, რომ პრეტენზიები გარეშე პირს გაუჩნდებოდა, რომელიც შემდგომში შეეცდებოდა მთავრებს ძალაუფლებაში და ჩაშლიდა კურფიურსტთა „ნაშენებ“ სისტემას.

ეკლესიაში ფიცის შემდეგ იწყებოდა არჩევნები, რომელიც 30 დღე გრძელდებოდა. ამ ხნის განმავლობაში დაუშვებელი იყო დაშლა, სანამ ხმათა უმრავლესობით არ აირჩეოდა მონარქი. აქტი ყოველგვარ

¹ ლეოპოლდ ფონ ბაბენბერგი (1297-1363) იყო ბამბერგის ეპისკოპოსი, პოლიტიკის თეორეტიკოსი, კანონისტი იურისტი.

წნებს იყენებს იმისათვის, რათა არჩევნები აუცილებლად შედეგიანი აღმოჩნდეს: გარდა იმისა, რომ კურფიურსტი ადგილიდან ფეხს ვერ მოიკვლიდა (უკიდურეს შემთხვევაში – ისარგებლებდა წარმომადგენლობის ინსტიტუტით), გამოიყენებოდა მტანჯველი ზომაც: თუკი ამ ვადაში ვერ მიიღწეოდა უბრალო უმრავლესობა, ამომრჩევლები იძულებული იყვნენ, მხოლოდ პურითა და წყლით ეცხოვრათ (რა თქმა უნდა, ისევ ქალაქის დატოვების აკრძალვით), ვიდრე არ მიაღწევდნენ ხმების სათანადო ოდენობას (2.3 მუხლი) (იქვე: 230). შესაბამისად, ასეთი გზებით მინიმუმამდე დაიყვანებოდა იმის ალბათობა, რომ, სულ ცოტა, უმრავლესობა მაინც ვერ აირჩევდა მეფეს. უდავოდ, ამჯერად სრულფასოვნად გაითვალისწინეს წარსული გამოცდილება, ვინაიდან, როგორც უკვე აღინიშნა, კანონი არასოდეს ითვალისწინებდა მინიმალური ზღვრის მიუღწევლობის შემთხვევას. ამასთან, კურფიურსტთა ზემოხსენებული ფიცის მიზნობრივი განმარტებიდან გამომდინარე, ამომრჩევლს არ ექნებოდა უფლება, ხმის მიცემისგან თავი შეეკავებინა და რომც ჰქონოდა, წყლისა და პურის „გამოცდით“, ვგონებთ, ეს პრობლემაც დაიძლეოდა.

ხმის მიცემის პროცესს უძღვებოდა მაინცის არქიეპისკოპოსი, რომელიც შემდეგი თანმიმდევრობით გამოჰკითხავდა პოზიციას ამომრჩევლებს: 1. ტრირის არქიეპისკოპოსი; 2. კელნის არქიეპისკოპოსი (იგი პირველი ადგამდა სამეფო გვირგვინს); 3. ჩეხეთის მეფე; 4. რაინის პფალცგრაფი; 5. საქსონიის ჰერცოგი; 6. ბრანდენბურგის მარკგრაფი; 7. მაინცის არქიეპისკოპოსი (თავად მას კურფიურსტები გამოჰკითხავდნენ) (მე-4 მუხლი) (იქვე: 232-233). საბოლოოდ, ამ რეგულაციით დადგინდა: 1. კურფიურსტების რიცხვი და ხმის მიცემის თანმიმდევრობა (შედარებისთვის, იგი განსხვავდება „საქსონიის სარკის“ რიგითობისაგან, თუნდაც მაინცის არქიეპისკოპოსის ბოლო ადგილას გადმონაცვლებით); 2. კურფიურსტების კოლეგიის წევრთა ვინაობა, მათ შორის კი უკვე აღმოჩნდა ჩეხეთიც – შესაბამისად, კარლ IV-მ მიიღო საკუთარი პოზიციის სიმტკიცისა და ხელშეუხებლობის გარანტია, მინიმუმ რომლის გამოც მისთვის, ალბათ, ღირდა წინამდებარე აქტის მიღება. ამომრჩეველთა რიგითობის განსაზღვრისას მუხლში ხაზგასმულიც კია, რომ ჩეხეთის მეფე სამართლიანად იკავებდა პირველ რიგს საერო ამომრჩეველთა შორის (იქვე: 233).

როგორც აღინიშნა, მონარქი ხმათა უბრალო უმრავლესობით აირჩეოდა. საყურადღებოა, რომ როგორი დამაკმაყოფილებელი სხვაობითაც

არ უნდა გაემარჯვა კანდიდატს, ყალიბდებოდა პრეზუმფცია, თითქოს იგი ერთხმად აირჩა (2.4 მუხლი) (The Golden Bull... 1903: 230). საყურადღებოა, რომ ეს გვაგონებს შუა საუკუნეების ქართული სამართლის „ერთნებაობის“ პრინციპს, რომელიც კორპორაციის „ერთ გუამად“ – ერთ სხეულად, განხილვას ეყრდნობოდა და შემდეგ სახელმწიფო მმართველობაშიც გადაიღეს. ზოგადად, „ერთნებაობა“, მართალია, გადაწყვეტილების მიღებისას ერთსულოვნებას გამოხატავდა, რაც კანონიერების წინაპირობა იყო, მაგრამ, ცხადია, ეს ქმნიდა ერთგვარ ფიქციას, ვინაიდან შეუძლებელი იყო გაერთიანების ყველა წევრის აზრის დამთხვევა (ჯავახიშვილი 1929: 211-213). კურფიურსტთა შემთხვევაში, ვფიქრობთ, ასეთი მიდგომა უნდა აიხსნას იმის რწმენით, რომ ღვთიური ნება მაინც აღსრულდა და შეუძლებელია, იგი ნაწილობრივი ყოფილიყო, ამასთან, საფრთხე არ უნდა შეჰქმნოდა არჩეული პირის ლეგალურობა-ლეგიტიმურობას, ეს იყო ერთგვარი გარანტია ხელმწიფის მდგომარეობის სიმტკიცისა და მისი აბსოლუტური მხარდაჭერისა, რომლის არარსებობაც ყოველთვის ქმნიდა პრობლემას.

არჩევნების დასკვნითი ეტაპის რეგულირებაში ძალზე ნათლად აისახა კურფიურსტთა მისწრაფება, განემტკიცებინათ საკუთარი მდგომარეობა. კერძოდ, არჩევის შემდეგ (დაუყოვნებლივ) ხელმწიფეს თითოეული მათგანისთვის, წერილებითა და ბეჭდებით, ინდივიდუალურად უნდა დაემტკიცებინა უკლებლივ ყველა პრივილეგია, უფლება, ქარტია და სხვა – ყველაფერი, რაც ჰქონდათ არჩევნების მომენტისთვის იმპერიისგან მიღებული, საიმპერიო კორონაციის შემდეგ კი ეს უნდა განმეორებულიყო (2.4. მუხლი) (The Golden Bull... 1903: 230-231). შესაბამისად, მონარქი აკეთებდა ამას ჯერ როგორც მეფე, შემდეგ – იმპერატორი. ნათელია, თუ როგორი დაუოკებელი წყურვილი ჰქონდათ მთავრებს, უცილობლად გაემყარებინათ თავიანთი მდგომარეობა: პირველი, რასაც არჩეული მბრძანებელი აკეთებდა – ეს იყო კურფიურსტთა ინტერესის დაცვა.

საიმპერიო არჩევნების განხილვისას ბულაში არსად ფიგურირებს რომის პაპი. მიუხედავად ამისა, როგორც უკვე წარმოჩნდა, ხელმწიფისთვის წოდების მინიჭება ისევ ორსაფეხურიანი დარჩა – ჯერ ხდებოდა რომაელთა მეფე, შემდეგ – იმპერატორი, რასაც თან სდევდა კურფიურსტთა პრივილეგიების დამტკიცების განმეორება. თუკი ლუდვიგ ბავარიელი პირდაპირ სპობდა პაპის როლს, კარლი მას იგნორირებას უკეთებს. XIX საუკუნიდან მოყოლებული, ისტორიკოსთა შორის გავრცე-

ლებული იყო მოსაზრება, რომ ეს მიუთითებს არა მხოლოდ იმპერატორის სურვილზე, აერიდებინა კონფრონტაცია პაპთან, არამედ იმაზეც, რომ იგი, როგორც იმპერატორი, პიროვნულად ძლიერი სახელმწიფო მოღვაწე იყო (Scales 2012: 86). ასეთი მიდგომა, კონკრეტულად სეკულარიზმის კუთხით, გასაზიარებელი უნდა იყოს: კარლის ნაბიჯებს ვაფასებთ დიპლომატიურად, რაც სახელმწიფო მოღვაწის დადებითი თვისებაა – იგი მოერიდა რადიკალური ნაბიჯების გადადგმას. ამასთან, „ოქროს ბულაში“ საარჩევნო დებულებები იმგვარად არის ფორმულირებული, რომ აშკარა ხდება – იმპერატორს საკუთარი ძალაუფლების შესაძენად სულაც არ სჭირდებოდა პაპის ჩარევა, აქტი ამ უკანასკნელის მხრიდან არც ერთ ქმედებას არ ითვალისწინებდა, ხოლო კურფიურსტები კი ღვთიური ნების გამტარნი იყვნენ, შესაბამისად, სახელმწიფოს ინტერესი მაინც დაცული აღმოჩნდა.

ყველაფერთან ერთად, არ უნდა დაგვავიწყდეს შემდეგი გარემოება – 7 კურფიურსტიდან, 3 სასულიერო წოდების წარმომადგენელი იყო. ა. გეთიაშვილი მათ ხვედრით წილს პაპის როლს უკავშირებს (გეთიაშვილი 2005: 428), მაშინ, როცა, ჩვენი დაკვირვებით, ლიტერატურაში ხშირად ჟღერდება ცალსახა პოზიცია, რომ პაპის მონაწილეობა თუ გავლენა სრულად აღიკვეთა და არ კეთდება აქცენტი იმაზე, თუ რა გავლენა რჩებოდა ირიბად (Bloom, Crapster... 1958: 49; Жымагулов 2021: 29; Canning 1991: 344-345). რა თქმა უნდა, დასაშვებია, არქივებისკოპოსები გამხდარიყვნენ პაპის იარაღიც, თუმცა იმის გათვალისწინებით, რომ იმპერატორის ასარჩევად 4 ხმა საკმარისი იყო, სასულიერო წოდება მაინც ვერ გაიტანდა თავისას მარტივად, თუკი საერო კატეგორიიდან 1 მხარდამჭერი (უხეშად რომ ვთქვათ, „თავისიანი“) მაინც არ ეყოლებოდა, შესაბამისად, ვერ ვიტყვით, რომ სამოციქულო ტახტი აბსოლუტურად თავისუფლად შეძლებდა არჩევნებში ჩარევას, ამასთან, საეკლესიო როლის იგნორირებაც შეუძლებელია, მით უმეტეს, რომ გადამწყვეტი – მე-7 ხმა მაინცის არქივებისკოპოსს ეკუთვნოდა. სწორედ ამიტომ, უნდა ვიფიქროთ, რომ პაპის პოზიცია „ოქროს ბულით“ შესუსტდა, იგი პირდაპირი სახით ვერანაირად ვერ ჩაერეოდა არჩევნებში, თუმცა არაპირდაპირი სახით ჩარევის საშუალება მაინც არსებობდა.

დავუბრუნდეთ ხელმწიფის ტიტულის ორსაფეხურიანობას. არაერთხელ გამოჩნდა, რომ პაპის არჩევნებიდან გამოთიშვა არ ნიშნავდა იმას, რომ მეფედ არჩეული ავტომატურად გახდებოდა იმპერატორი. მაგრამ, საკითხავია, იყო კი სხვაობა ამ ორ ტიტულს შორის? ამ კუთხით,

ვფიქრობთ, უნდა დავაკვირდეთ რამდენიმე მომენტს:

1. კურფიურსტების არჩევანი უკვე იყო ღვთის ნების გამოვლინება, შესაბამისად, პაპი მასში ვეღარ ჩაერეოდა და აქტი არც ითვალისწინებდა რაიმე სახის აპრობაციის მექანიზმს სამოციქულო ტახტის მხრიდან;

2. რომაელთა მეფის არჩევის მიზანი ის იყო, რომ იგი გამხდარიყო გერმანელი ერის საღვთო რომის იმპერიის (მთელი სახელმწიფოს) უმაღლესი ხელისუფალი, „რომაელთა მეფე“ (რომელსაც გერმანიის მეფესაც ვუწოდებთ), იგი არ იყო იმპერიის რომელიმე კონკრეტული ტერიტორიის მბრძანებელი, იმთავითვე ჰქონდა ზოგადი ხასიათი;

3. როგორც ვიცით, ახალარჩეული ხელმწიფე უმტკიცებდა ამომრჩევლებს იმ სტატუსს, რომელიც მათ არჩევნების დღისთვის ჰქონდათ იმპერიისგან მიღებული, იმპერატორის ტიტულის მიღების შემდეგ კი იმეორებდა. გამოდის, რომ მას იმპერიის სახელით მოქმედების უფლება ჯერ კიდევ მხოლოდ მეფის ტიტულის ფარგლებშიც ჰქონდა.

ყველაფერ ზემოაღნიშნულს, ვფიქრობთ, იმ დასკვნამდე მივყავართ, რომ არჩეული პირი, დაუყოვნებლივ იძენდა საიმპერიო ხელისუფლებას, მისი კანონიერება და ლეგიტიმურობა ეჭვქვეშ ვერ დადგებოდა. შესაბამისად, როგორც მარსილიო პადუელი აღნიშნავდა, პაპის ჩატარებული ნებისმიერი სახის რიტუალი მხოლოდ ფაქტის კონსტატაცია იქნებოდა და არა რაიმე სახის ძალაუფლების მინიჭება (Из „Защитника мира“... 1961: 437). მართლაც, პაპების მიერ საიმპერიო გვირგვინის დადგმის (იმპერატორად კურთხევის) აუცილებლობა 1508 წლამდე მოქმედებდა, სანამ პაპმა არ აღიარა, რომ მეფედ არჩევა ავტომატურად უნდა მიჩნეულიყო იმპერატორის ძალაუფლების მიღებადაც (ხოლო უკანასკნელად პაპმა კარლ V აკურთხა 1530 წელს) (Wilson 2016: 737, 739), თუმცა, ასეც რომ არ მომხდარიყო, ოქროს ბულის ფორმულირება უკვე ნიშნავდა იმას, რომ პაპის კურთხევას არ ჰქონდა არანაირი სახელისუფლებო დატვირთვა, ეს იყო მხოლოდ და მხოლოდ იმპერატორის ტიტულის მინიჭება (Canning 1991: 344-345).

საბოლოოდ, შეგვიძლია გამოვყოთ რამდენიმე ძირითადი დებულება, რომლებიც წარმოაჩენს „ოქროს ბულის“ მნიშვნელობას საღვთო რომის იმპერიის მონარქის არჩევის რეგულირებაში:

1. ბულით საბოლოოდ გადაწყდა და დადგინდა გერმანიის იმპერატორის არჩევის წესი, კურფიურსტთა რიცხვი (მათ შორის აღმოჩნდა ჩეხეთის მეფეც) და ხმათა საჭირო ოდენობა

(უბრალო უმრავლესობა), რაც გამორიცხავდა გაუგებრობებს არჩევნებისას. საარჩევნო პროცედურები უმცირეს დეტალებამდე იყო რეგულირებული, მოიცავდა პრევენციულ მექანიზმებსა და სანქციებს, რომლებსაც უნდა უზრუნველყო პროცესის ჯეროვნად წარმართვა. ბულაში მკაფიოდ წარმოჩნდა, რომ არჩევნები იყო უმნიშვნელოვანესი პოლიტიკური ღონისძიება და არაფერს უნდა დაებრკოლებინა არც მისი ჩატარება, არც იმპერატორის ასარჩევად შეთანხმებამდე მიღწევა. ამასთან, კანდიდატთა წრე თავად ამომრჩეველ მთავრებამდე – კურფიურსტებამდე, დავიწროვდა. იმპერატორის არჩევის თაობაზე ხანგრძლივ დავას იურიდიულად დაესვა წერტილი.

2. ძალზე მნიშვნელოვანია, რომ პაპი, რომელიც საერთოდ აღარ იყო ნახსენები აქტში, ოფიციალური სახით, სრულად გამოეთიშა არჩევნებს, თუმცა წმინდა ტახტის გავლენა ირიბად იგრძნობოდა, ვინაიდან 7 კურფიურსტიდან 3 იყო სასულიერო პირი, რაც, გარკვეულწილად, მაინც აძლევდა ეკლესიას მანიპულაციის საშუალებას. მონარქის ტიტულის ორსაფეხურიანობაც (ჯერ მეფე, შემდეგ – იმპერატორი) ისევ უცვლელი რჩებოდა, მიუხედავად ამისა, საბოლოოდ გახდა ნათელი, რომ იმპერატორის სახელისუფლებო სტატუსი პაპის კურთხევით არ განისაზღვრებოდა.
3. მონარქი ინარჩუნებდა ძალაუფლების ღვთიურ საწყისებს და კურფიურსტებიც, როგორც აქტიდან ჩანს, ღვთის წინაშე ნაკისრი პასუხისმგებლობით ირჩევდნენ მას. ასეთი მიდგომა შეესაბამებოდა შუა საუკუნეების პოლიტიკურ-სამართლებრივ ხედვებს, რომლებიც იზიარებდნენ არჩევითობის პრინციპს. გარკვეული კუთხით, თავს იჩენს ისეთი გაგებაც, რომ კურფიურსტები მონარქის არჩევისას ხალხის ნების გამომხატველებიც იყვნენ, რაზეც აქტი მკაფიოდ არ საუბრობს, თუმცა მიგვანიშნებს კავშირზე კურფიურსტებსა და ხალხს შორის.

გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა:

- გარიშვილი, ხოფერია 2014: გარიშვილი მარინა, ხოფერია მარიამ, საზღვარგარეთის ქვეყნების სამართლის ისტორია, თბილისი: „მერიდიანი“, 2014;

- ▶ გეთიაშვილი 2005: გეთიაშვილი აკაკი, გერმანია XIII-XV საუკუნეებში. აღმოსავლეთ ბალტიისპირეთის კოლონიზაცია, წიგნში შუა საუკუნეების ისტორია, ტ. I, რედ. გ. კუტალია, თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2005;
- ▶ ლუდვიგ ბავარიელის მანიფესტი... 1962: ლუდვიგ ბავარიელის მანიფესტი საერო ხელისუფლების დამოუკიდებლობის შესახებ (1338), თარგმნა ი. დოლიძემ, წიგნში: შუა საუკუნეების სამართალი, ტ. II, განვითარებული ფეოდალიზმის ხანა (XI-XIV სს.), შეადგინა და კომენტარები დაურთო ი. დოლიძემ, თბილისი: საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, 1962;
- ▶ ხუბაშვილი 2005: ხუბაშვილი ია, გერმანია, იტალია და პაპობა XII-XIII საუკუნეებში, წიგნში: შუა საუკუნეების ისტორია, ტ. I, რედ. გ. კუტალია, თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2005;
- ▶ ჯავახიშვილი 1929: ჯავახიშვილი ივანე, ქართული სამართლის ისტორია, წიგნი მეორე, ნაკვეთი მეორე, ტფილისი: ტფილისის უნივერსიტეტის გამოცემა, 1929.
- ▶ Bloom, Crapster... 1958: Bloom Robert L., Crapster Basil L., Dunkelberger Harold A., Glatfelter Charles H., Mara Richard T., Richardson Norman E., Schubart W. Richard, The Holy Roman Empire: A Monarchical Failure, The Contemporary Civilization (Ideas and Institutions of Western Man). Section V: The Rise of Capitalism and the National State to 1500, Gettysburg, 1958, გვ. 44-50;
- ▶ Canning 1991: Canning Joseph, Introduction: politics, institutions, and ideas, from The Cambridge History of Medieval Political Thought c.350-c.1450, edit. J. H. Burns, Cambridge: Cambridge University Press, 1991;
- ▶ Denley 2001: Denley Peter, The Mediterranean in the Age of Renaissance, 1200-1500, from The Oxford Illustrated History of Medieval Europe, Oxford, Oxford University Press, 2001;
- ▶ English 2005: Encyclopedia of the Medieval World, by E. D. English, New York: Facts On File, 2005;
- ▶ Germany, Constitutional conflicts... 2022: Germany, Constitutional conflicts in the 14th-century, Encyclopedia Britannica, 2022. ხელმისაწვდომია <https://www.britannica.com/place/Germany/Constitutional-conflicts-in-the-14th-century> ბოლოს დამოწმებულია 15.11.2022;
- ▶ Gierke 1900: Gierke Otto, Political Theories of the Middle Age, translated with an introduction by F. W. Maitland, Cambridge: Cambridge University Press, 1900;
- ▶ Hlaváček 2000: Hlaváček Ivan, The Luxemburges and Rupert of the Palatinate, from The New Cambridge Medieval History, Volume VI, c. 1300 – c. 1415, edit. M. Jones, Cambridge, 2000;
- ▶ Ryan 2013: Ryan Alan, On Politics: A History of Political Thought: From Herodotus to the Present, London: Penguin Books, 2013;

- ▶ Scales 2012: Scales Len, Re-staging the Reich: the life and times of the Golden Bull (1356), Bulletin of international medieval research, 17-18, 2012, გვ. 82-104. ხელმისაწვდომია <https://dro.dur.ac.uk/19146/> ბოლოს დამოწმებულია 18.11.2022;
- ▶ The Golden Bull... 1903: The Golden Bull of the Emperor Charles IV (1356 A. D.), translated by E. F. Henderson, from Select Historical Documents of the Middle Ages, translated and edited by E. F. Henderson, London: George Bell and Sons, 1903;
- ▶ Wilson 2016: Wilson Peter H., Heart of Europe: A History of the Holy Roman Empire, Cambridge (Massachusetts): The Belknap Press of Harvard University Press, 2016;
- ▶ Бойцов 1989: Бойцов Михаил Анатольевич, Золотая булла 1356 г. и королевская власть в Германии во второй половине XIV в., ჟურნ. Средние века. Сборник. Выпуск 52, Москва, 1989, გვ. 25-47;
- ▶ Гордейчук 2017: Гордейчук Сергей Сергеевич, Политика Карла IV Люксембурга по отношению к духовенству Священной Римской империи, Религия и общество – 11. Сборник научных статей XI Международной научно-практической конференции, Могилев, 2017, გვ. 108-111;
- ▶ Декреталий „VENERABILEM“... 1961: Декреталий „VENERABILEM“ Иннокентия III в пользу Оттона IV (март 1202 года), перевод С. Н. Ставровского, в книге Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы, ред. В. М. Корецкий, Москва: „Государственное издательство юридической литературы“, 1961;
- ▶ Жумагулов 2021: Жумагулов Санжар Калкаманович, О Месте Чехии в Политическом РазвитиИ Германии при Карле IV, Вестник КРСУ, Т. 21, № 2, Бишкек, 2021, გვ. 26-30;
- ▶ Из „Защитника мира“... 1961: Из „Защитника мира“ („DEFENSOR PACIS“) Марсилия Падуанского (1324 г.), перевод С. Н. Ставровского, в книге Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы, ред. В. М. Корецкий, Москва: „Государственное издательство юридической литературы“, 1961;
- ▶ Корецкий 1961: Корецкий Володимир Михайлович, Предисловие к „Золотой Булле“ (1356 г.). წიგნში: Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы, ред. В. М. Корецкий, Москва: „Государственное издательство юридической литературы“, 1961;
- ▶ Курфюрсты 2016: Курфюрсты, Большая российская энциклопедия. Электронная версия, 2016. ხელმისაწვდომია https://bigenc.ru/world_history/text/2123240# ბოლოს დამოწმებულია 14.12.2022;
- ▶ Николаева 2008: Николаева И. Ю., Германия в XII-XV вв., წიგნში: История Германии: учебное пособие: в 3 томах, т. 1, древнейших времен до создания Германской империи, общ. ред. Б. Бонвеч, Ю. В. Галактионов, Москва: Книжный дом „Университет“, 2008;
- ▶ Резолюция в Рензе... 1961: Резолюция в Рензе относительно

избрания короля (юля 16-го 1338 года), перевод С. Н. Ставровского, в книге Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы, ред. В. М. Корецкий, Москва: „Государственное издательство юридической литературы“, 1961;

- ▶ Саксонское Зеркало 1985: Саксонское зеркало: Памятник, комментарии, исследования, отв. ред. В. М. Корецкий, Москва: „Наука“, 1985;
- ▶ Смирин 1977: Смирин Моисей Менделевич, Германия в XIII-XIV вв., бгббб: История средних веков (в двух томах), т. I., общ. ред. С. Д. Сказкин, Москва: „Высшая Школа“, 1977.

Giorgi Chavleishvili

Doctoral program in Law
Faculty of Law, TSU

GERMAN IMPERIAL ELECTION SYSTEM ACCORDING TO THE GOLDEN BULL OF 1356 (SUMMARY)

The present paper reviews the electoral system of the political head – the emperor of Germany, (more precisely, the Holy Roman Empire), according to the imperial act – the Golden Bull (1356). The Golden Bull practically gave a legal form to the actual political situation in the country, to the feudal fragmentation of the state, which is why it is impossible to avoid its discussion when we touch on the medieval German government system. One of the main issues that Bulla deals with is the method of electing the emperor, which remained controversial for a long time and reflected the political influence of the prince-electors. The article explains the essence and meaning of the Golden Bull as an act, also conveys and analyzes the main aspects of the political situation of the empire of that era, discusses why there was a constant conflict between the princes regarding the election of the emperor, what role the Catholic Church and prince-electors had in this problem and where their ambitions had derived from. In the main part, it is distinguished in detail how the method of electing the emperor was regulated by the Bull, what was behind such regulations and what results they brought. The named issue is analyzed from both legal and historical-political points of view, based on medieval sources and various scientific literature. In the end, the basic conclusions and characteristics of the elective system are emphasized.